

22.03.2019

Самаєва Ю.

Інтелектуальна трансформація

У чому полягає концепція Національної стратегії інтелектуальної власності та як швидко уряд планує втілити її в життя? (DT.UA).

Поспілкувавшись із [провідним західним експертом з питань інтелектуальної власності Роном Марчантом](#), який допомагатиме Україні проводити реформу сфери, DT.UA звернулося до відповідальних за реформу у Міністерстві економічного розвитку та торгівлі, аби зрозуміти, чому уряд не квапиться із реформою.

Розмову ми вели із відповідальним за просування реформи, очільником Департаменту інтелектуальної власності Мінекономрозвитку В. Жалдаком.

– Валерію Олександровичу, у чому полягає концепція Національної стратегії інтелектуальної власності та як швидко уряд планує втілити її в життя?

– Питання, пов'язане з формулюванням Національної стратегії, порушувалося з 2011 року, але справа до завершення так і не дійшла. Насправді це світова практика, і ми чи не єдина країна в регіоні, яка не мала сформульованої стратегії. У нас багато ініціатив, які ми хотіли б об'єднати загальним баченням, загальною парасолькою. Але ми розуміємо, що ця стратегія може бути реалізована тільки тоді, коли ми залучимо всіх ключових стейкхолдерів. Хоч би що ми собі написали, реалізувати це самотужки ми не зможемо. Наразі наша головна цільова аудиторія – науковці, інтелектуальна власність не може існувати без науки. Також ми маємо співпрацювати із патентними повіреними, які працюють для бізнесу. Та й із самим бізнесом. Бо саме для нього все це робиться. Наприклад, у США підраховали, що в сфері авторського права у них щороку генерується 1,3 трильйона доларів. Лише промислова власність, без торгових марок, без винаходів, – тільки авторське право. У нас, зрозуміло, історія набагато сумніша.

– У нас, напевно, навіть таких підрахунків немає?

– Немає. Але ми хочемо, формулюючи стратегію, визначити, скільки генерує і могло би генерувати наше авторське право, креативна частина. Якись цифри ми, звісно, маємо, зокрема, останнім часом у нас збір роялті (авторської винагороди) зріс, правда, несуттєво: якщо у 2012–2013 роках йшлося про 50–60 мільйонів гривень, то зараз – близько 110–120 мільйонів. Але й це дуже мало. Наприклад, Польща генерує ті ж 120 мільйонів, але євро. Якщо врахувати креативний потенціал українців, то нам є куди зростати. Але стратегія стосуватиметься не лише авторських прав. Ми хотіли б охопити всі сфери інтелектуальної власності: медицину, і окремо фармацевтику, агропромисловий комплекс і, звісно, ІТ. Усі сфери, де ми потенційно можемо збільшити додану вартість нашої продукції завдяки новим технологіям, розробкам чи ідеям.

– Наскільки тісно ви співпрацюєте з парламентом, бо здебільшого саме від парламентаріїв залежить, чи буде втілено ваші задуми у життя? А у парламенті часто захищають інтереси не суспільства в цілому, а конкретних бізнесів, яких і статус-кво у сфері інтелектуальної власності влаштовує.

– Хороше запитання. Наш профільний комітет у парламенті — комітет з питань науки і освіти, бо раніше питанням інтелектуальної власності в уряді переймалося Міносвіти. У 2012–2013 роках ці функції передали Мінекономрозвитку, але профільний парламентський комітет не змінився. І певні непорозуміння трапляються, бо в даному комітеті цими питаннями опікуються лише два-три депутати. Я сподіваюся, що з часом, напевно, вже у новому складі парламенту, питання інтелектуальної власності все ж будуть передані комітету з економічного розвитку, бо насправді це здебільшого стосується економічної політики.

– Якщо говорити про найближчі перспективи, то наскільки просунулося формулювання Національної стратегії, і скільки ще часу знадобиться уряду для того, щоб її завершити?

– Зараз, завдяки підтримці Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), ми окреслили ключові проблемні питання і приступаємо власне до формулювання плану дій і тих реперних точок, над якими в першу чергу зосередимося. До червня має бути сформульована загальна концепція стратегії, і протягом червня-вересня з нею зможе ознайомитися громадськість. Наприкінці вересня, за нашими очікуваннями, стратегію має бути схвалено і прийнято. Іноземні експерти надають нам усю необхідну методологічну підтримку, і, сподіваюся, графік ми витримаємо.

– Бізнес до роботи залучаєте?

– Обов'язково. Перш за все стратегія орієнтована на бізнес. Але, на жаль, при зустрічі експертної місії з бізнесом ми не відчули зацікавленості підприємців. Окремі індустрії готові брати активну участь, зокрема, винороби, фармацевти, компанії, що експортують продукцію до Європейського Союзу. Вони вже розуміють можливі переваги від реалізації стратегії. А от ІТ-галузь, на яку ми дуже сподівалися, навпаки, зайняла позицію: «Не займайте нас, не втручайтеся в нашу роботу, ми самі себе відрегулюємо». Сподіваємося, що зможемо і з ними знайти спільну мову, бо змінювати правила гри для тієї чи іншої індустрії у сфері інтелектуальної власності без участі самої індустрії ми не збираємося.

– Паралельно з роботою над стратегією Міністерство економічного розвитку вже розпочало реалізовувати деякі проекти, зокрема, Фонд державного стимулювання створення та використання винаходів. Чи працює він уже, в чому полягає власне стимулювання, і яких ви прагнете досягти результатів?

– Ви, певно, здивуєтеся, але наше законодавство давно визначає, що держава повинна стимулювати створення і використання винаходів, корисних моделей і промислових зразків. Роками ці норми ігнорувалися, але наприкінці минулого року ми започаткували експериментальний проект щодо стимулювання винаходів. Відтепер заявники можуть подати на сайт Державної інноваційної фінансово-кредитної установи заявку, в якій описати власну ідею або винахід. Після цього конкурсна комісія, що складається із експертів Укрпатенту, Мінекономрозвитку та Міносвіти, розглядає ці ідеї та приймає рішення щодо доцільності підтримки того чи іншого винаходу. Після чого обрані проекти можуть отримувати допомогу – не пряме фінансування, а послуги, які допоможуть загорнути цю ідею у красиву обгортку. Наприклад,

проекту можуть бути надані послуги щодо маркетингового дослідження, реклами, фінансово-економічного обґрунтування, юридичного обслуговування або лабораторних досліджень. Будь що в межах 500 тисяч гривень. В ідеалі ми хотіли б, аби ці кошти за послуги йшли науковцям, які, наприклад, допомагали б винахідникам. Тобто ми і стартапи ростили б, і науку стимулювали б. Але впливати ми на це не можемо, – послуги закупаються на відкритих конкурсах.

– **Що відбуватиметься з ідеєю, коли її «загорнуть у обгортку»?**

– Конкурсант, уже маючи «цукерочку», намагається знайти інвестора чи ментора, який допомагатиме у пошуку інвестицій. Фонд, у свою чергу, також надає підтримку, входячи у статутний капітал новоствореної «цукерочки» і вносячи туди від держави до 2 мільйонів гривень. Інвестор має вкласти не менше, як ви розумієте, і ми отримуємо суму, з якою вже можна працювати. Наразі ми вже маємо п'ятьох переможців, які саме обирають послуги, яких їм не вистачало для просування своїх ідей. Серед переможців, наприклад, розробка екзоскелета для реабілітації хворих, будівельні сонячні панелі, вітрогенератор.

– **У планах також створення центрів підтримки технологій та інновацій. Які послуги вони пропонуватимуть реальному сектору?**

– Ми ініціювали створення центрів підтримки технологій і інновацій у 2017-му. Мета – надати доступ до українських і світових баз даних усіх винаходів. І ці центри підтримки технологій і інновацій можуть існувати в наукових установах або на великих підприємствах, що займаються якимись науковими розробками. Фактично йдеться про доступ до світових баз усіх винаходів, усієї науки, всього, що запатентовано. Це необхідно для того, щоб не винаходити велосипед чи колесо від велосипеда. Перший пілотний центр уже створено, він функціонує на базі UNIT.City, і будь-хто з винахідників може звертатися до нього і працювати. Зараз треба цю мережу центрів технологій і інновацій поширити на всі вузи та зацікавлені наукові установи. Послуги центрів абсолютно безплатні.

Однак у нас амбітні плани, і лише центрами ми не обмежимося. Спільно із WIPO ми створимо в Україні навчальний центр з питань інтелектуальної власності, філіал Академії WIPO. Зараз за методологією WIPO розробляються навчальні модулі. Для чиновників чи студентів навчання буде безплатним, для бізнесу – платним, але плата буде радше символічною.

Також уже створено Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності, на сьогодні закінчується його формування і відбір кандидатів на посади суддів.

Є у нас і глобальний проект – створення єдиного національного органу інтелектуальної власності.

– **Вважаєте, що є потреба у ще одному держоргані?**

– На сьогодні частина функцій у сфері інтелектуальної власності лежить на Мінекономрозвитку, частина – на Укрпатенті, частина – на Державній інноваційній фінансово-кредитній установі та Національному офісі інтелектуальної власності. Ми хочемо об'єднати все це в єдиний національний орган інтелектуальної власності. До якого бізнес може прийти з ідеєю або проблемою і вирішити там будь-яке питання.

– **Послуги будуть платними?**

– Частково так. Але ж у нас і зараз платні, наприклад, подача заявок на торговельну марку або на винахід чи корисну модель. І ці кошти ідуть не до державного бюджету, а на рахунок Державної системи правової охорони інтелектуальної власності. До речі, саме з цих коштів держава повинна забезпечувати і експертизу, і ведення реєстру, і, я вважаю, правову охорону об'єктів інтелектуальної власності, і стимулювання винаходів.

– **Зараз ці гроші де залишаються?**

– Вони спрямовуються на рахунок державного підприємства Укрпатент.

– **І на що використовуються?**

– Відповідно до закону, на розвиток державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Однак, звичайно, ми хотіли б від Укрпатенту більш прозорого адміністрування цих коштів. Тому що інколи виникають питання, на які важко знайти логічні відповіді. Питання, які вже їм мають ставити правоохоронні органи. Та й це можна змінити. Дивіться, WIPO – єдина організація системи ООН, із самофінансуванням. Вона взагалі не потребує коштів донорів. Тобто це реально, просто потребує прозорості й адекватного адміністрування.

– **Що вам заважає рухатися швидше? Брак кадрів, брак ресурсів?**

– Це загальне питання, воно однакове для всіх. Передусім нерозуміння цінності інтелектуальної власності суспільством, її ваги та значення для економічного розвитку.